

Wéber Antal halálára

(1929–2012)

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem XVIII–XIX. Századi Irodalomtörténeti Tanszéke az utóbbi évtizedekben többször nevet váltott és átalakult, egyetlen biztos és változatlan pontja volt a történetének: Wéber tanár úr jelenléte. A magam számára, aki őt egyetemi hallgatóként a nyolcvanas évek közepén ismerhettem meg, szédítő belegondolni abba, hogy 1956 óta dolgozott itt oktatóként, bizonyos munkái már a saját szüleim számára kötelező olvasmányok voltak az 1950-es évek második felében a debreceni egyetemen, ráadásul mindehhez azt is hozzá kell számítani, hogy Wéber Antal még az előző félévben, azaz 2011-ben is tartott szemináriumot. Hosszú ideje már egyedüli, még aktív tanúja volt ő az ELTE magyar szakán az elmúlt ötven évben történeteknek (kortársai, vele egyidős pályatársai, sajnos, egyre fogyatkozó csapatából senki nem tanított ilyen hosszú ideig), így számunkra, fiatalabb kollégái számára a pusztá jelenlétével is ő testesítette meg tanszékünk múltját, s a minket azzal összekötő szerves folytonosságot.

Csak most, halála hírével szembesülve próbáltam meg felmérni, mit is jelentett mindez. Az irodalomtörténet-írás, az a tudomány, amelyet Wéber Antal munkássága is gyarapított, éppúgy, miként a többi humántudomány, a szerveségből, a hagyományok állandó jelenlétének és fölülvizsgálatának folyamatából nyeri el az értelmét: bárki, aki erre teszi fel az életét, úgy érezheti, nem a semmiből indul el, hanem folytat egy tradíciót, s még ha ezzel elégedetlen is, még ha szűkösnek és korlátozónak érzi is, éppen ez az alap, amely lehetővé teszi saját tevékenységét, s amelyet végiggondolva szembesülhet azzal is, hogy mindaz, amit ő újnak, igaznak és meggyőzőnek vél, ugyanígy minősül majd mások, az utána jövők számára hagyománynak. Olyan hagyománynak persze, amelyet aztán meg kell törnie, át kell alakítania az utódoknak.

Wéber Antal irodalomtörténeti munkásságában és még inkább személyes magatartásában mindig azt éreztem, hogy ő pontosan tudja és érzi mindezt. Ebből fakadt a saját tudományos eredményeihez kialakított póztalan és természetes viszonya is. Ezért nem jellemezte őt sem a szakmai féltékenység, sem a fiatalabb kollégák szemléletétől való elzárkózás, ezért nem akarta soha saját irodalomtörténeti állításait tekintélyérvi alapon érvényesíteni és fenntartani: bölcsőbb és derűsebb lélek volt ennél. Tudta azt, hogy egy irodalomtörténész munkájának az adja meg a távlatos értelmét,

ha mindig felülvizsgálendő hagyományként pillant rá az utókor, felhasználva azokat az elemeit, amelyeket használhatónak ítél, s átfogalmazva azt, amivel nem ért egyet. Wéber Antal azt sugallta megjegyzéseivel, a tanszéki értekezleteket fűszerező anekdotáival és egész habitusával, hogy mindannyian, ideértve őt, aki jó ideje már a legidősebb volt köztünk, de ideértve a szinte unokája-korú tanszéki demonstrátort is, ugyanannak a szervességében folyamatos tevékenységnek vagyunk a tagjai, s az a feladatunk, hogy fenntartsuk ennek a közös munkának a szervezeti és diszkurzív lehetőségét is, ameddig csak lehet. S valóban az, amit ő tett, annak a szolgálatában állt, hogy megőrizze a jövőnek azt a tudományos és pedagógiai intézményrendszert, amelyet örökül kapott. Akár 1956-ban induló oktatói pályájára, akár 1983-tól 1994-ig tartó tanszékezetői munkájára gondolunk, de említhetném akár szerkesztői tevékenységét is (1958-tól 1963-ig az Irodalomtörténet, 1963-tól 1971-ig a régi Kritika szerkesztője volt). Wéber Antal érezte a felelősséget, hogy ő nem azért került bele a feladatokba és pozíciókba, hogy a saját maga számára kihasználja és felélje őket, hanem azért, hogy fennmaradáshoz segítse ezt az intézményrendszert, és képes legyen majd átadni, amikor ennek eljön az ideje. Ezért is nem ragaszkodott a stallumokhoz, s irigylésre méltó nyugalommal és természetességgel volt képes megválni a tisztségektől. Így segített abban, hogy saját munkánkat, legyen szó akár a tanításról, akár az irodalomtörténeti kutatásokról, együttműködésre épülő s voltaképpen közösséget teremtő folyamatként élhessük meg.

Azon a napon, amikor halálának híreről értesültem, éppen egy könyvbemutatóra készültünk. Két olyan új irodalomtörténeti monográfiát mutattunk be, amely egy, a tanszékünkhöz kötődő könyvsorozat része volt, s rám várt a feladat, hogy elmondjam a bevezető szavakat. Az első mondatokat azonban Wéber Antal emlékének szenteltem, s azt találtam mondani, hogy úgy érzem: minden, ami az elmúlt több mint ötven évben az irodalomtörténet-írásban történt, valamiféleképpen hozzá is kötődik, olyannyira bele van szövődve az ő élete és munkássága ebbe a hagyományba, s így voltaképpen ez a két könyv, amelyhez tárgyilag és szervezeten nem volt köze, szintén valamiképpen az ő emlékéhez is hozzátartozhat. Úgy vélem, az első megrendülésben feltoluló mondatok Wéber Antal egész lényének és tevékenységének a jellemzésére is alkalmasak lehetnek: Wéber tanár úr képes volt hitelesen képviselni egy szakmai tradíciót, megőrizve és gazdagítva mindazt, amit elődeitől tanult, tanárként és tudós-ként pedig mindezt továbbadta megszámlálhatatlanul sok embernek, annak reményében, hogy ez, a nemzedékek láncolatában továbbépülő szellemi kapcsolat, amely a magyar irodalom történetével való foglalkozásban mutatkozik meg, a jövőben is fennmaradhat. S ha fennmarad és nem szakad meg, az neki is köszönhető lesz.

Első fontos monográfiája, amely témájával mintegy ki is jelölte élete végéig tartó tudományos érdeklődését, 1959-ben jelent meg (*A magyar regény kezdetei*), míg legutolsó könyve, amely *Eötvös József Magyarország 1514-ben* című regényével foglalkozik, tavaly ősszel látott napvilágot. Nem tudok meghatódás nélkül gondolni arra, hogy egy példányt, szinte megszegyenítően kedves és baráti dedikációval elhelyezett az én egyetemi fahombá is. Azóta is készültem arra, hogy megköszönöm neki. Persze írhattam volna neki levelet, fel is hívhattam volna – de én úgy gondoltam, úgymint találkozni

fogunk nemsokára valahol, valamilyen alkalomból, s akkor lesz módom arra, hogy adjak esetleg cserébe valamit. Amikor halálhírét meghallottam, szinte megszégyenültem: rájöttem, hogy végleg elmulasztottam valamit, amivel pedig tartoztam. Nem tudtam megköszönni neki a figyelmét. Ezt csak most tehetem meg. Későn, de talán még mindig nem teljesen megkésve. Itt ugyanis már nem csak erről az ajándékról van szó: voltaképpen ugyanis inkább azt kell megköszönnöm, hogy ismerhettem őt. Hálás vagyok azért, hogy az elmúlt huszonöt évben előbb egyetemi hallgatóként, majd tanszéki kollégaként ismerőse lehettem egy kedves, szeretetre méltó, derűs és bölcs embernek, aki észrevétlenül s nyilván szándéktalanul is részévé vált az életemnek, aki alakította azt a szakmai szerepfelfogást is, amelyet irodalomtörténészként saját szakmámról, a vele közös szakmánkról kialakítottam. Csak ennyit mondhatok: köszönöm.

Isten veled, tanár úr!